

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA 1 (P1)

PUDUNGWANA 2011

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 70

Memorandamo ona o na le maqephe a 8.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO**POTSO YA 1****TEMA YA 1**

- 1.1 Mmatshokolo ✓ (1)
- 1.2 Potlolomente/mokotlana/mokotlana wa tjehelete/sepatjhe sa tjehelete/sepatjhe/kgetsi/borifikheisi ✓ (1)
- 1.3 Tjehelete/bokgothokgotho ba tjehelete/tjehelete e ngata/mmethe wa tjehelete ✓ (1)
- 1.4 E ne e le dinokwane tse tlatlapang dibanka/ditsotsi/dikebekwa/batlatlapi/bakgoshedi/dilalome/mashodu/bakgothotsi (bakhothotsi). ✓ (1)
- 1.5 Ke tjhankana/tjhankaneng/teronko/teronkong/ntlwanatshwana/ntlwanafifi. ✓ (1)
- 1.6 Ka mora ho tlatlapa banka Moleko o ile a kenelwa ke moya o mobe wa ho qhekanyetsa motswalle wa hae Teleko, mme o ile a phamola potlolomente ya tjehelete a baleha ka yona/Ba ile ba lwantshana ka bobona/Ba ile ba nkgisetsana mahafi [Mohopolo wa sehlooho ke hore Moleko o ile a qhekanyetsa Teleko] ✓✓ (2)
- 1.7 Banna ba motse ba ile ba iphapanya jwalo ka beng ba difariki; Ba ne ba bohile/shebile feela se etsahalang ba sa etse letho/ba shebelletse. [Mohopolo wa sehlooho ke hore ba ne ba shebile feela, ba sa etse letho] ✓✓ (Tshwaya e le nngwe feela) (2)
- 1.8 Se ne se sa nepahala hobane ha se ntho e lokileng hore motho a otlwe habohloko hakaale haholoholo ha e bile e le ntate a shapa mme, ebile hape ha se mokgwa o motle wa phedisano ka ha maele a Basotho a re '**matlo ho tjha mabapi**'./ (2)

Kapa

Le ha re tseba hore ha se mokgwa o motle wa phedisano, ba ne ba tshwanetse ho etsa jwalo hobane ba ne ba sa tsebe sesosa sa ntwala eo, mme ba ne ba tshaba ho kena ditaba tsa batho ka sehloho. Taba e nngwe ke hore ho ya ka bomaratahelele ba ne ba re Mmatshokolo ke moikgohomosi ya sa tsotelleng batho/Se ne se nepahetse hobane motho a ka nna a tswa kotsi ka ho kena ditaba tseo e seng tsa hae. ✓✓ (2)

- 1.9 B/ba lelekisana ✓ (1)
- 1.10 D/tswa madi ka molomo/lehano ✓ (1)
- 1.11 Nnete. Morero wa bona qalong e ne e le ho arolelana tjehelete feela Moleko a kenwa ke moya o mobe. (1)

Kapa

Mafosi. Moleko o ile a tlalwa ke mona/meharo/mohono/a kenwa ke moya o mobe yaba o se a ikemisetsa ho baleha ka tjehelete eo ba e utswitseng ba le mmoho./O ile a kwenehela Teleko.

Kapa

Nnete/Mafosi ka ha Moleko o ne a sa ka a rera ho qhekanyetsa Teleko ho tloha sethathong empa o ile a kenelwa ke moya o mobe ha ba se ba fumane tjehelete. ✓✓ (2)

1.12 Monna o ile a fihla a potlakile haholo a bile a bula lehlafi ka sefuba, a tjekeletsa potlolomente kwana mme a tswa a sa bolella mosadi hore ho etsahalang/Monna o fihlile a se a lahlela potlolomente feela a sa bue letho le mosadi a bile a tswa a tsamaya ✓✓ (2)

1.13 Ho bolelwa hore boholo ba nako ba ne ba dula ba tshwerwe ba le tjhankaneng/Ba ne ba tlwaetse ho tshwarwa/Ba ne ba qeta nako e telele ba le teronkong/Ba ne ba hlola tjhankaneng/Ba ne ba hlola ba tshwerwe. [Mohopolo wa sehlooho ke hore ba ne ba dula ba tshwerwe] ✓✓ (2)

1.14 Batho ba sebetsang mmoho kapa ba etsang diketso tse tshwanang kajeno ba se ba fetohelane, mme ba batla ho bolayana kapa ho ntshana kotsi/Metswalle ya sebele e ya kwenehelana/rerelana bobbe. [Mohopolo wa sehlooho ke hore metswalle e qabane] ✓✓ (2)

TEMA YA 2

1.15 Mokganni wa koloi, o ne a tsamaya le motho e mong mme o ile a kopana le dinokwane, tsa ba emisa di batla ho ba nkela koloi./Dinokwane di nkela batho koloi (haejeka)/Botlatlapi [Mohopolo wa sehlooho ke hore dinokwane di nka koloi ka mahahapa] ✓ (1)

1.16 Ba tshaba hore bapalami ba koloi ba tla ba bona, ba ba tsebe mme ba ba tlalehe sepoleseng.
Ba ipatile hore ba se bonwe/tsejwe/hlokomelwa/lemohuwe. ✓✓
(Tshwaya e le nngwe feela) (2)

1.17 Dinokwane di ne di ka nna tsa ba ntsha ka kgang/nkane (hotola/hula) ka koloing tsa ba siya moo di sa ba ntsha kotsi/ kapa tsa ba ntsha dikotsi, tsa ba siya moo/kapa hona ho ba bolaya e be di baleha ka koloi. ✓✓ (2)

1.18 Ke hobane o batla ho baballa maphelo a bona. Ha a ka nganga dinokwane tseo di ka nna tsa mmolaya, hobane yena e ka nna ya ba ha a tshwara sebetsa/O tshabile ho lwantshana le batho bao ka baka la bokwala. [Mohopolo wa sehlooho ke hore mokganni a ke ke a kgona ho itwanela] ✓✓ (2)

1.19 Ditema tsena ka bobedi di bua ka
bosenyi/botsotsi/bokweta/bonokwane/botlatlapi/bora/boshodu. ✓✓ (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2****Mehopolo e lebelletsweng:****Dikarabo ka sebopeho sa dintlha**

- Kgetho ya lekala le nepahetseng la mosebetsi le ho kala tsebo ya hao ke ntlha ya bohlokwa. ✓
- Motho a etse dipatlisiso ka lekala la mosebetsi oo a o ratang. ✓
- Ho sebetsa ka matsatsi a phomolo ho eketsa menyetla ya tsebo ya mosebetsi. ✓
- Kgetho ya dithuto e nyalane le mosebetsi oo motho a batlang ho o sebetsa. ✓
- Tseba ka menyetla e teng ya ho nyollwa le ho hatela pele mosebetsing oo. ✓
- Lerato la mosebetsi ke taba ya bohlokwa haholo. ✓
- Ntle le lerato la mosebetsi tshebetso e ba mpe. ✓

Dikarabo ka sebopeho sa seratswana

Motho o lokela hore a kale tsebo ya hae ya mosebetsi. ✓ A kgethe mosebetsi oo a nang le bokgoni ba wona hantle, mme a batlisise ka wona. ✓ Kgodiso ya tsebo a ka e etsa ka ho sebetsa ka matsatsi a phomolo. ✓ A nyalanye kgetho ya dithuto le mosebetsi oo a batlang ho o sebetsa. ✓ A etse dipatlisiso ka menyetla ya nyollo le kgatelopele mosebetsing oo. ✓ Lerato la mosebetsi oo a o kgethang le etsa hore a sebetse hantle le ka mafolofolo. ✓ Ha lerato la mosebetsi le le siyo tshebetso e ba mpe. ✓

Palo ya mantswa seratswaneng = 92

Palo ya mantswa ka ho lokodisa dintlha = 88

- Kgutsufatso e ngotsweng ka mokgwa wa seratswana kapa ka wa ho lokodisa dintlha e amohelwe.

HO TSHWAYA KGUTSUFATSO:

Kgutsufatso e tlameha ho tshwauwa ka tsela e latelang:

- **Kabo ya matshwao:**
  - matshwao a 7 mabapi le dintlha tse 7 (ntlha e le nngwe mabapi le ntlha ya sehlooho).
  - matshwao a 3 bakeng sa puo
  - Matshwao kaofela: 10
- **Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse mantswa a bona:**
  - ha dintlha tse 1–3 di nepahetse: fana ka letshwao le le leng
  - ha dintlha tse 4–5 di nepahetse: fana ka matshwao a 2
  - ha dintlha tse 6–7 di nepahetse: fana ka matshwao a 3
- **Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse mantswa a bona le diqotso:**
  - diqotso tse 1–3 **LE** dintlha tse 3–4 ka mantswa a bona: fana ka matshwao a 3
  - diqotso tse 4–5 **LE** dintlha tse 2 ka mantswa a bona: fana ka matshwao a 2
  - diqotso tse 6 **LE** ntlha e le nngwe ka mantswa a bona: fana ka letshwao le le leng
  - diqotso tse 7: se fane ka matshwao

Difuperweng tsa pampiri ena di se sebediswe ntle ho tumello

HLOKOMELA:**• Sebopelo:**

Le ha kgutsufatso e ngotswe ka sebopelo se fosahetseng, e tlameha ho tshwauwa.

• Palo ya mantswe:

- Batshwayi ba tlameha ho nnetefatsa palo ya mantswe a sebedisitsweng.
- Se ke wa hula matshwao haeba bahlahlobuwa ba sa bontsha palo ya mantswe a sebedisitsweng kapa haeba palo ya mantswe a sebedisitsweng e bontshitswe ka mokgwa o fosahetseng.
- Ha palo ya mantswe e tlotswe, bala ho fihla mantsweng a 5 ka hodima palo eo ho fanweng ka yona, ebe ha o sa bala ho tswela pele.
- Ho dikgutsufatso tse kgutshwanyane empa di fupere dintlha kaofela tse hlokwang, bahlahlobuwa ba se hulelwe matshwao.

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO**POTSO YA 3**

- 3.1 Ke tshebediso ya mongolo wa ditlhaku tse kgolo.
Tshebediso ya mongolo o motenya o ntshofaditsweng o toboketsang ka hara dipolelo tsa hae/Mofuta wa mongolo/Mongolo o fapaneng.
Tshebediso ya ditshwantsho tse hlakisang thepa ya bona.
Puo e hlohleletsang/susumetsang. ✓✓

(Motshwayi a tshwaye e le nngwe feela) (2)
- 3.2 A/Bomme le barwetsana. ✓ (1)
- 3.3 'Lethathama la Oil-Control le siya letlalo le **ipheletse** hantle'. ✓✓ (2)
- 3.4 'Lethathama la Anti-Blemish le qetang **mabadi/dipatlo/dibato** le siye letlalo le phetse hantle'. ✓✓ (2)
- 3.5 Nka se kgutlisetsa ho ba ha **House of Gallia** mme ke kope hore ba nkgutlisetse tjelele ya ka eo ke e lefileng ba be ba nnehe le eo ke tlang ho lokisa letlalo la ka le senyehileng ka yona.

Kapa

Nka ya ngakeng e phekolang letlalo ebe ke kopa hore ba ha House of Gallia ba lefe ditshenyehelo tsohle tsa ngaka eo. ✓✓

(Tshwaya e le nngwe feela mme maikutlo a mang le a mang a nepahetseng a mohlahlobuwa a amohelwe) (2)
- 3.6 Lethathama la Oil Control le siya letlalo la hao le phetse hantle **le benya./le benya.** ✓ (1)

[10]**POTSO YA 4**

- 4.1 Molaetsa wa khathunu ke ho re batho ba palamang ditekesi tseo ba ka iphumana ba shwele, ba kentswe makaseng a bafu ka ha di se maemong a matle/ka baka la bakganni ba kgannang bohlaswa ba bile ba nwele. ✓✓ (2)
- 4.2 4.2.1 Ke moelelo wa hore batho ba palama tekesi mme ba mo siya a ntse a eme moo ba ya mahae. ✓ (1)
- 4.2.2 Ba ilo shwa ba mo siye lefatsheng mona a phela/Ba tatetse nqalong ya bafu hoba ditekesi tseo ditshwana le makase/lefu.
[Mohopolo wa sehlooho ke hore sebopeliso sa ditekesi se supa lefu] ✓ (1)
- 4.3 O tasola ka maoto a hae/O a tasola ka maoto a hae. ✓ (1)
- 4.4 B/ Bohle le tla ntatela. ✓ (1)

4.5 4.5.1 Mosadinyana/Mosatsana ✓ (1)

4.5.2 Mosadinyana/Mosatsana enwa o nahana hore o tla palamang a
itlhophere tjee? ✓ (1)

[Motshwayi a hlokomele hore polelo ya mohlahlobuwa e bontsha nyediso

4.6 E! Ke ne ke tla palama hobane ke tla be ke batla ho ya lapeng mme jwale
ha ke na boikgethelo kaha ha ke na koloi.

[Mohopolo wa sehlooho ke hore motho ha a na koloi o tla palama]

KAPA

Tjhe, ke ne ke sa tlo palama kaha ho se ho ntse ho bonahala hore ditekesi
tseo ha di maemong a matle mme di ka nna tsa hlahisetsa bapalami
kotsi. ✓✓

[Mohopolo wa sehlooho ke hore motho a ka nna a shwa ha a tsamaya ka
ditekesi tsena]

(2)
[10]

POTSO YA 5

- 5.1 Ke **tshenyo** e kgolo ho tshola dijo tse ngata tseo o sa tlo di ja kaofela. ha a na koloi o tla palama] (1)
- 5.2 Setjhaba se re se swabisitswe ke bosiyi ba Dillo lefung la ntatae/Setjhaba se re se swabisitswe ke ho ba siyo ha Dillo lefung la ntatae/Setjhaba se itse se swabisitswe ke ho ba siyo ha Dillo lefung la ntatae/Setjhaba se re bosiyi ba Dillo lefung la ntatae bo se swabisitse/Setjhaba se re ho ba siyo ha Dillo lefung la ntatae ho se swabisitse/Setjhaba se ile sa re se swabisitswe ke bosiyi ba Dillo lefung la ntatae. ✓✓ (2)
- 5.3 B/Ba habo ba ba ntsweleng hore Matheadira a patwe Dillo a le siyo. ✓ (1)
- 5.4 Dillo o ile a **ipolella**✓ hore o tla fumana mosebetsi Qwaqwa. **Yena**✓ o ile a itshenyetsa mosebetsi ka ho nwa ha hae.
[Ha Mohlahlobuwa a sa sehela dikarabo mola empa a nepile a fuwe matshwao] (2)
- 5.5 Dillo o ne a **hlolewa** ke jwala ke ka hoo a tebetsweng. Dibopuwa tsohle di ile tsa **hlolewa** ke Modimo. Mokudi o ile a **hlolewa** ke ba habo maobane. Lefu le ile la **hlolewa** ke dipolelo tsa hae tse fosahetseng✓✓ (2)
(Motshwayi a tshwaye e le nngwe feela)
- 5.6 O tswile mona a hoshola, a qatile mohatla jwalo ka ntja ya lepaku ke ho swaba. ✓✓ [Polelo ya Mohlahlobuwa e bontshe moelelo wa maelana wa tshwabo le ho tshoha] (2)

[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 30
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70